

Bestanden af Havørn *Haliaeetus albicilla* i Grønland, 1985-1989

KAJ KAMPP og FRANK WILLE

(With a summary in English: *The White-tailed Eagle population in Greenland*)

Der yngler ca 170 par Havørne i Grønland. Det er ikke mange langs mere end 1000 km kyst, men dog en del flere end tidligere antaget. Forskellen skyldes ikke, at bestanden er vokset, men at tidligere opgørelser har undervurderet antallet. Også det nuværende skøn kan vise sig at være en smule for lavt.

Indledning

Havørnen *Haliaeetus albicilla* er i Grønland udbredt langs vestkysten mellem Kap Farvel og Arfersiorfik fjord (ca 68°15' N) (Salomonsen 1950, 1979). Nord herfor er oplysningerne særdeles sparsomme, men et ynglefund blev i 1981 gjort i Ilulissat kommune på 69°45' N (Bennike & Feilberg 1982).

Foranlediget af rapporter fra Grønland om tiltagende bekæmpelse af Havørnen og heraf følgende bestandsnedgang gennemførte Dansk Ornitologisk Forening i årene 1972-74 en kortlægning og optælling af bestanden syd for Frederikshåb Isblink (kommunerne Paamiut, Ivittuut, Qaqortoq, Narsaq og Nanortalik, jvf. Fig. 1) samt i Godthåbsfjorden (Nuuk kommune) og området syd herfor, ned til Buksefjorden på 63°45' N (Hansen 1979).

Lige siden DOF-ekspeditionerne har forfatterne (FW 1975-89, KK 1976-83 og 1989) og en lang række medarbejdere fortsat undersøgelserne af Havørnen i Grønland. Bortset fra kortere besøg i Godthåbsfjorden 1975 og 1976 var arbejdet indtil 1980 koncentreret om fødeundersøgelser i et begrænset delområde i Sydgrønland (Wille & Kampp 1983). Fra 1981 indledtes bestandsundersøgelser i hele dette område ("område I" iflg. Hansen 1979), og siden 1985 er hele kysten op til 66°30' N inddraget i undersøgelsen.

Formålet med denne rapport er at præsentere resultaterne af bestandsundersøgelserne og på baggrund heraf give et skøn over totalbestanden i Grønland. Resultaterne fra 1972-74 kan herved opdateres, samtidig med at de vigtigste huller i den geografiske dækning udfyldes. Andre forhold (ynglesucces, adfærd, fødesøgning) vil blive be-

handlet andetsteds og er her kun berørt i den udstækning, det har betydning for bestandsopgørelsen.

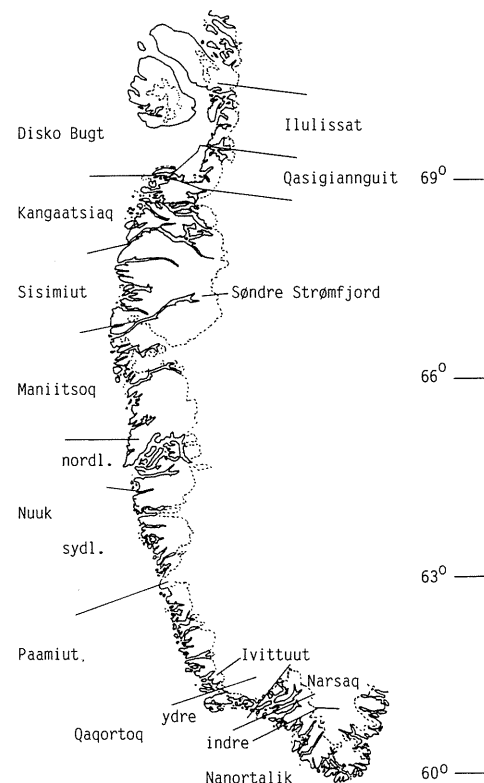

Fig. 1. Havørnens udbredelsesområde i Grønland, med angivelse af de delområder, der henvises til i teksten. Southern and central West Greenland. The breeding range of the White-tailed Eagle extends north to about 68° N, with one recent record at 69°45' N. Sub-areas referred to in the text are indicated.

Undersøgelsesområdet

Det undersøgte område (Fig. 1) omfatter Vestgrønland fra 60°20' til 66°30' N, d.v.s. fra den nordlige del af Nanortalik kommune til og med den allersydligste del af Sisimiut kommune. Oplysninger om de få Havørne-par syd for 60°20' N er fremskaffet fra folk i området.

Klimaet er lavarktisk og fugtigt/maritimt, dog lunere og mere tørt inderst i de dybe fjordsystemer i Sydgrønland og i Godthåbsfjorden. Tåge forekommer hyppigt ved yderkysten. Vegetationen domineres af hede med dværgbuske, græsser og halvgræsser. I skærgårdsområder kan den være yderst sparsom, mens krat af blågrå pil, dunbirk og el er udbredt i indlandet. I mangel af træer bygges ørnerederne naturligvis altid på jorden, typisk på klippeafsatser eller bakketoppe.

Fjordene er islagt de fleste vintre, længst i syd dog mindre hyppigt. Drivisen (storisen), der med den østgrønlandske strøm runder Kap Farvel, optræder hvert år ved Vestgrønlands sydligste del og når regelmæssigt op til Paamiut, mere sjældent længere mod nord. Modsat den landfaste vinteris, der stærkt begrænser ørnenes fødesøgningmuligheder, har storisen ingen direkte betydning for ørnerne, men den skaber ofte problemer for sejladsen og dermed for optællingsarbejdet.

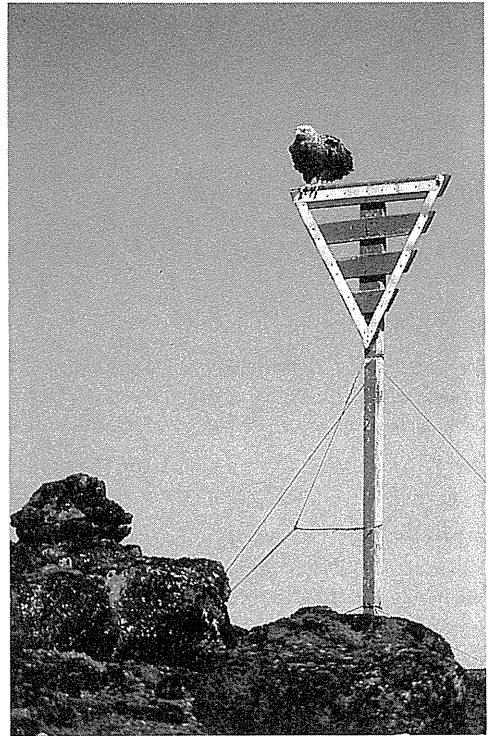
Metoder

Ligesom under DOF-ekspeditionerne er transport og besøg ved ørne lokaliteterne sket ved hjælp af hurtige småbåde, der tillader relativt problemfri ilandstigning de fleste steder langs Grønlands tidevandskyster.

Størstedelen af kysten er systematisk gennemgået i fuglenes yngletid, fortrinsvis i ungetiden pri. juni - pri./med. august. Visse steder har dækningen været mindre fuldstændig og koncentreret til steder, der på kortet så lovende ud (ørnereder findes tit i tilknytning til strømssteder, estuarier, ørredeløve og lignende føderige områder). Desuden er i varierende grad brugt oplysninger fra lokalbefolkningen i udvælgelsen af lokaliteter for nærmere undersøgelse, ligesom det naturligvis har været muligt at bygge på de oplysninger, der forelå fra DOF-ekspeditionerne 1972-74.

De fleste lokaliteter er besøgt i 2-3 af årene 1985-89. Relativt få er besøgt i alle 5 år, og et mindre antal i blot et enkelt år. Oftest har kun ét besøg kunnet gennemføres i løbet af sæsonen.

Birger Knudsen, der har foretaget en stor del af registreringerne i Paamiut kommune, er – ligesom

Adskillige Havørne-par yngler langs den afmærkede sejlroute i Sydvestgrønland. Foto: FW.

Knud Falk og Søren Møller (mange oplysninger fra Sydgrønland) – i denne sammenhæng regnet som en del af undersøgelsesholdet; der er m.a.o. ikke sondret mellem disse oplysninger og vore egne observationer. Meddelelser fra anden side, der ikke er verificeret af os, er kun undtagelsesvist medtaget.

Med ordet territorium (undertiden "lokalitet") menes her et område af få kilometers udstrækning, hvor én eller flere alternative redepladser er placeret. Et territorium er besat, hvis en eller to adulte Havørne til stadighed holder til der. Der er ikke gjort forsøg på at sondre mellem ikke-ynglende par og enlige fugle, da det i praksis ikke er muligt at afgøre spørgsmålet ved korte besøg, med mindre man da tilfældigvis ser to fugle samtidig.

Da en del lokaliteter kun er besøgt én eller et par gange i løbet af undersøgelsesperioden, anses et territorium for besat, hvis det er registreret som sådan i mindst ét af årene 1985-89. Som vigtigste kriterium er anvendt fund af ynglende fugle (æg/unger eller varslende fugle set), men da i gennemsnit kun godt halvdelen af parrene er fundet ynglende i et givet år, vil en afgørelse alene baseret

Tab. 1. Besatte Havørne-territorier i undersøgelsesområdet 1985-89.
Occupied territories within the surveyed area, 1985-89.

Område <i>Area</i>	Yderkyst ^a <i>Coastline^a</i> (km)	Kendte par <i>Known pairs</i>	Skønnet bestand <i>Estim. popul.</i>	Tæthed ^b <i>Density^b</i>
Nanortalik	140	10	10	7
Qaqortoq, indre	45	11	11	24 ^c
Narsaq	15	14	14	93 ^c
Qaqortoq, ydre	100	12	14	12-14
Paamiut & Ivittuut	200	34	36	17-18
Nuuk, syd f. 63°50' N	175	14	20	8-11
Nuuk, nord f. 63°50' N	95	12	22	13-23 ^c
Maniitsoq	200	23	31	12-16
Sisimiut, syd f. 66°30' N	30	2	3	7-10
Total	1000	132	161	13-16

a: Målt i lige linie (basislinie) *Baseline*

b: Par pr 100 km kystlinie *Pairs per 100 km coastline*

c: Længden af yderkysten dårligt mål for området, hvorfor tætheden bliver uforholdsmæssigt stor
Coastline inappropriate measure of area, leading to disproportionately high density

på det grundlag blive misvisende. Tilstedeværelsen af ikke-ynglende fugle er registreret ved jagttagelse af en eller to adulte fugle, eller ved fund af frisk redemateriale samt dun og fjer af adulte fugle i redeerne. Jagttagelse af en eller to adulte ørne i et område uden kendt redeplads indgår *ikke* i opgørelsen over besatte territorier. Med en enkelt modifikation (godtagelse af enlig fugl set ved redeplads som tegn på ikke-ynglende par) følger de anvendte definitioner og kriterier således Postupalsky (1974).

Resultater

Bestandens størrelse

Antallet af besatte ørneterritorier i perioden 1985-89 er givet i Tab. 1, opdelt på kommuner. Rækkefølgen er fra syd mod nord; Qaqortoq kommune deles af Narsaq kommune i en indre og en ydre del, der er angivet særskilt. Der er desuden givet et forsigtigt skøn over den aktuelle bestand. Dette er baseret på formodninger vedr. territorier, hvor der i 1985-89 ikke blev registreret fugle, men som kun blev besøgt en enkelt gang, og som vides at have været besat i nogle år forud for undersøgelsen. Desuden indgår her områder, hvor der gentagne gange er set adulte ørne, men hvor ingen redepladser er kendt, samt sandsynlige men ikke verificerede andenhåndsoplysninger. I alt fås på den måde en bestand på 132-161 par. Uden for undersøgelsesområdet skønner vi, at der kan findes omkring

15 par Havørne, og den totale bestand skulle således ligge på 147-176 par (Tab. 2).

Beregning af bestandstætheder kan gøres på flere måder, der imidlertid alle er forbundet med forskellige problemer. Det kan dårligt gøres på grundlag af landarealer, da Havørnen er knyttet til kysten og finder sin føde her. En beregning på basis af kystliniens længde ville være mere rimeligt, men også det vil let give et misvisende billede, bl.a. fordi lange kyststrækninger er helt uegnede for ørnen. Vi har derfor ikke skønnet det ulejligheden værd at foretage en detaljeret opmåling af kystlinien, men i Tab. 1 er angivet omtrentlige tal for yderkysten målt i lige linie (svarende til basislinien). Brugt over større områder vil yderkystens længde formodentlig være nogenlunde proportional med udstrækningen af egnede ørnehabitater inden for en afstand af 20-40 km fra yderkysten, hvor størstedelen af ørneterritorierne ligger (Christensen 1979, egne data). Men for området omkring de større vinteråbne fjorde i Sydgrønland, og til dels for Godthåbsfjorden, er besatte territorier pr km yderkyst et mindre tilfredsstillende mål for tætheden. Bestandstæthederne i den nordlige del af Nuuk og den indre del af Qaqortoq kommune, og især Narsaq kommune, bliver derfor uforholdsmæssigt store (Tab. 1). Når der tages hensyn til dette, fremgår det, at bestandstætheden er lille helt mod syd (Nanortalik), men ret konstant ellers hele vejen op til undersøgelsesområdets nordgrænse. Det stemmer meget godt med det umiddelbare indtryk af forholdene.

Tab. 2. Antal besatte territorier 1972-74 (Hansen 1979) og 1985-89 (Tab. 1), samt kendte besatte og ubesatte territorier. Romertal henviser til områdebetegnelserne i Hansen (1979). Tal markeret med en stjerne og alle maksimumtal 1985-89 repræsenterer skøn, øvrige tal er faktiske registreringer.

Occupied territories 1972-74 (Hansen 1979) and 1985-89 (Tab. 1), and total number of occupied and abandoned territories. Roman numerals refer to area designations by Hansen (1979). Numbers marked with an asterisk, and maximum numbers for 1985-89, are estimates, others are actual registrations.

Område Area	1972-74	1985-89	Kendte territorier Known territories
Sydgrønland ^a (I)	40	47-49	72
Paamiut & Ivittuut (II)	25	34-36	53
Nuuk, sydlige del	5-10*	14-20	19
Nuuk, nordlige del (III)	18	12-22	36
Maniitsoq	} 10-15*	23-31	27
N for Maniitsoq		17-18	–
Total	98-108	147-176	207

a: Nanortalik, Qaqortoq og Narsaq

b: Heraf 3-4 uden for undersøgelsesområdet 1972-74
3-4 of these outside the area surveyed in 1972-74

Ændringer siden 1972-74

De her anførte tal er ikke umiddelbart sammenlignelige med resultaterne fra DOF-ekspeditionerne, fordi undersøgelsesområdet er udvidet, og fordi visse områder, omend dækket i begge perioder, er undersøgt med forskellig grundighed.

En sammenligning baseret alene på territorier besøgt i begge undersøgelsesperioder synes at vise en nedgang i bestanden (Tab. 3). Det er dog meget tvivlsomt om en sådan faktisk har fundet sted (se diskussionen). Taget som helhed er den skønnede bestand tilsyneladende vokset (Tab. 2), hvilket især skyldes det udvidede undersøgelsesområde samt et lidt mere optimistisk skøn for den resterende del af landet. Reelt har bestanden åbenbart ikke ændret sig meget mellem de to optællinger.

Ændringer på længere sigt

Den almindelige opfattelse er, at Havørne-bestanden i Grønland er blevet reduceret i løbet af de sidste hundrede år (Hansen 1979). Der er næppe grund til at betvivle rigtigheden heraf, men det er vanskeligt at danne sig et billede af nedgangens omfang. Der kendes i området Nanortalik-Maniitsoq ialt 207 tidligere eller nuværende yngleterritorier (Tab. 2). I samme område er kendt 130 par, hvilket for en overfladisk betragtning kunne antyde en nedgang til 63% af tidligere tiders bestand. Men da det kan tages for givet, dels at ikke alle gamle og nu forladte territorier kendes, dels at samtlige territorier aldrig har været besat på samme tid, kan det korrekte tal være enten højere eller lavere end disse 63%.

Diskussion

Registreringseffektivitet og totalbestand

Der er ikke større problemer med at konstatere tilstedeværelsen af et ørnepar, forudsat at man ved hvor man skal søge, og såfremt ørneene har æg eller unger. De gamle fugle varsler næsten altid højlydt, når man kommer nær rederne; dog sker det, at de holder sig uden for synsvidde af reden i timevis sent i ungetiden, og derfor slet ikke opdager besøget.

Hovedproblemet – stadig forudsat at ørneene yngler – er derfor hvorvidt man opsøger de rigtige steder. Ved afsøgningen af kysten som beskrevet er problemet især de redepladser, der ikke er synlige fra vandet. I sådanne tilfælde afhænger registreringseffektiviteten af, hvor fuldstændige oplysninger, man har indhentet fra lokalbefolkningen. For mange områder har kontakterne her været omfattende, men visse steder har de næppe været fyldestgørende, som det afspejles ved de i Tab. 1 givne skøn.

Ikke-ynglende par, hvad enten der er tale om egentlige overspringsår eller om par, hvor yngleforsøget er slået fejl før besøget, udgør et mere besværligt problem. Med lidt held ser man en eller begge fugle, men da de ofte strejfer vidt omkring, sker det langtfra altid. Fund af frisk redemateriale vil her vejlede, da ørneene næsten altid i en vis udstrækning vil udbygge og fore reden, uanset om der senere lægges et kuld eller ej. Men det er ikke altid, at tiden og vejret tillader et ofte tidskrævende redebesøg, specielt da de fleste par har flere re-

Tab. 3. Territorier kontrolleret såvel under DOF-undersøgelsen 1972-74 som i denne undersøgelse. Andenhåndsoplysninger er ikke medtaget.

Territories visited both in 1972-74 and in 1985-89.

Område <i>Area</i>	Territorier besat <i>Territories occupied</i>		
	1972-74 og 1985-89	kun 1972-74	kun 1985-89
Nanortalik	2	0	1
Qaqortoq, indre	6	1	3
Narsaq	7	3	2
Qaqortoq, ydre	10	5	1
Paamiut & Ivittuut	15	4	3
Nuuk, sydlige del	0	1	0
Nuuk, nordlige del	5	6	1
Total	45	20	11

der at vælge imellem – og i mange tilfælde kendes næppe samtlige alternative reder. Problemet med alternative reder, der undertiden ligger ganske langt fra hinanden (i sjældne tilfælde over 4 km), kan føre til, at selv ynglende par overses.

Andelen af ikke-ynglende fugle veksler fra år til år og fra område til område, formentlig af klimatiske årsager. I hele undersøgelsesperioden og -området er yngleaktivitet konstateret i 170 tilfælde ud af 291, svarende til at kun 58% af parrene i gennemsnit har ynglet. Højest (82%) var tallet i 1985 og lavest (49%) i 1986 og 1987. Registreringschancen har derfor været højest i 1985, men ikke alle territorier har været besøgt i netop dette år. 1974 var tilsyneladende et tilsvarende topår med god registreringschance.

Betydningen af ynglen/ikke-ynglen illustreres af et par, der fandtes ynglende så sent som i 1989. Ved tre tidligere besøg (1986-88) sås ingen fugle og så svage tegn på deres tilstedeværelse, at territoriet ville være anset for ubesat.

Den høje frekvens af ikke-ynglende par kan udmærket tænkes at påvirke bedømmelsen mærkbart, således at den virkelige bestand er lidt større end det er skønnet her (Tab. 1; at de faktisk registrerede par giver et minimumsskøn ligger i sagens natur). Af de 161 par angivet for undersøgelsesområdet kender vi konkret 82%, hvilket er ganske meget. I Norge, hvis Havørne-bestand har været genstand for mangeårige studier, kendes tilsvarende 45-54% af parrene, hvis totalbestanden er realistisk anslået (Folkestad 1988, tallene fortolket af os). Kendskabet til Grønlands Havørne er givetvis bedre, så en bestand på to gange antallet af kendte par forekommer helt udelukket her. Men en total på omkring 175 par inden for undersøgelsesområdet er ikke usandsynligt; meget mere kan der ikke være.

Det eneste, der med den her benyttede metodik kunne give anledning til en overvurdering af bestandsstørrelsen, er at nogle par kan være forsvundet i løbet af perioden, men alligevel indgår fordi de er registreret i undersøgelsens første år. Det kan meget vel være sket i et par tilfælde, men som fejlkilde er det givetvis uvæsentligt i forhold til de førnævnte usikkerhedsfaktorer.

Udbredelse og bestandstæthed

For så vidt som det her anvendte mål for bestandstætheden er rimeligt (og med de førnævnte forbehold for Narsaq og dele af Qaqortoq og Nuuk kommuner), forekommer Havørnen i Grønland med nogenlunde konstant tæthed hele vejen op til Søndre Strømfjord. Det kunne give anledning til at formode, at skønnet for bestanden nord herfor (her sat til 15 par) er lovlig lavt ansat. Men faktisk er oplysninger om ynglende Havørne mellem Søndre Strømfjord og Disko Bugt meget sparsomme. Store områder i indlandet har i de senere år været besøgt i forbindelse med falke- og gåsestudier, men ørne ses meget sjældent (W. G. Mattox pers. medd.; A. D. Fox & D. A. Stroud pers. medd.). Fra kystlandet og Nordre Strømfjord foreligger spredte oplysninger om ynglende Havørne, men de er få og synes at bekræfte, at ørnen reelt er fåtallig her.

Salomonsen (1950, 1967, 1979) angav Sydgrønland (Nanortalik, Narsaq og Qaqortoq) som det område, der husede den tætteste ørnebestand. At dette ikke var tilfældet i 1974, blev tolket som en indikation på, at bestandsnedgangen havde været særlig stor i dette område (Hansen 1979). Der er forskellige grunde til at tro, at det faktisk forholder sig sådan, men det er måske alligevel et spørgsmål om bestanden i Sydgrønland nogensinde har været mærkbart tættere end i det øvrige ud-

bredelsesområde. Der findes i det mindste ingen konkrete data til støtte for antagelsen.

Salomonsen (l.c.) mente også, at Havørnen især forekom i indlandets fjordsystemer og kun sparsomt ved yderkysten, en opfattelse der åbenbart stammer fra Müller (1906). I dag er det snarere omvendt, som allerede påpeget af Christensen (1979), men også her er det et spørgsmål om der reelt er sket en forskydning. En udbredelse med tyngdepunkt nær yderkysten giver i hvert fald ganske god mening: i april, når ørne indleder yngleaktiviteterne, er fjordene ofte islagt, og fødemulighederne må umiddelbart at se være gunstigere nær yderkysten. Indlandsørne yngler da også på faldende hyppigt ved strømsteder, der holdes isfri året rundt. I indlandet i svensk Lapland lever Havørnen i høj grad af ådsler (især rensdyr) i sen vinteren/foråret (Helander 1983), men det er nok et usikkert eksistensgrundlag i Grønland.

Når Hansen (1979) angav Paamiut som Grønlands tættest besatte ørneområde, skyldes det, at tætheden blev angivet pr landareal. Det isfri land er ret smalt i Paamiut kommune, og arealet tilsvarende lille. Regnet pr kystlængde er bestands-tætheden i Paamiut stort set den samme som i resten af udbredelsesområdet (Tab. 1).

Ændringer i bestanden

Der er som allerede nævnt næppe grund til at betvivle, at Havørne-bestanden i Grønland i dag er mindre end den har været. Årsagen er den efterstræbelse, ørnen var genstand for tidligere (beskrevet og sammenfattet af Hansen (1979)). I dag forekommer direkte forfølgelse kun sporadisk i form af lejlighedsvis vandalisme, mens mere systematisk bekæmpelse er indskrænket til højst en håndfuld fåreholdersteder. Det kunne derfor forventes, at ørnebestanden ville begynde at vokse; men det er nok et spørgsmål, om der er forløbet tilstrækkelig lang tid til, at en bestandstilvækst ville være mærkbar med de usikkerheder, bestandsopgørelserne før og nu er behæftet med. Hos fugle med langsom omsætning i bestanden, d.v.s. lav adult dødelighed og ringe reproduktionsevne, må en bestandsforøgelse nødvendigvis ske langsomt.

En sammenligning alene baseret på territorier, der blev undersøgt både 1972-74 og 1985-89, kunne antyde, at bestanden tværtimod at vokse faktisk er aftaget i den mellemliggende periode (Tab. 3). En sådan sammenligning er dog nok af begrænset værdi. De lokaliteter, der blev besøgt i den første periode, har primært været dem om hvilke der forelå friske oplysninger, d.v.s. især de på det tidspunkt besatte territorier. Med en vis dynamik i be-

standen vil nogle besatte territorier til stadighed forsvinde og andre komme til. Som en yderlighed kunne man tænke sig en sammenligning alene baseret på territorier besat under den første undersøgelse. Resultatet heraf ville nødvendigvis blive en nedgang, ganske uanset hvordan bestanden faktisk udviklede sig.

Tingene kompliceres yderligere af den høje frekvens af ikke-ynglende par i årene 1985-89. Specielt for lokaliteter, der kun blev besøgt i årene 1986 og 1987, er der formodentlig sket en vis underregistrering af denne grund. Dette gælder bl.a. hele Godthåbsfjorden, hvor den tilsyneladende tilbagegang har været særlig mærkbar. På den anden side ville det ikke være overraskende, hvis bestanden i Godthåbsfjorden reelt var gået tilbage, fordi trafikken af fritidssejlere her efterhånden er blevet meget stor, og det må uundgåeligt have ført til hyppigere forstyrrelser ved ørnerederne. Men om en sådan lokal bestandsnedgang faktisk har fundet sted kan altså dårligt afgøres på det foreliggende grundlag, og en ny undersøgelse af fjorden ville være ønskelig.

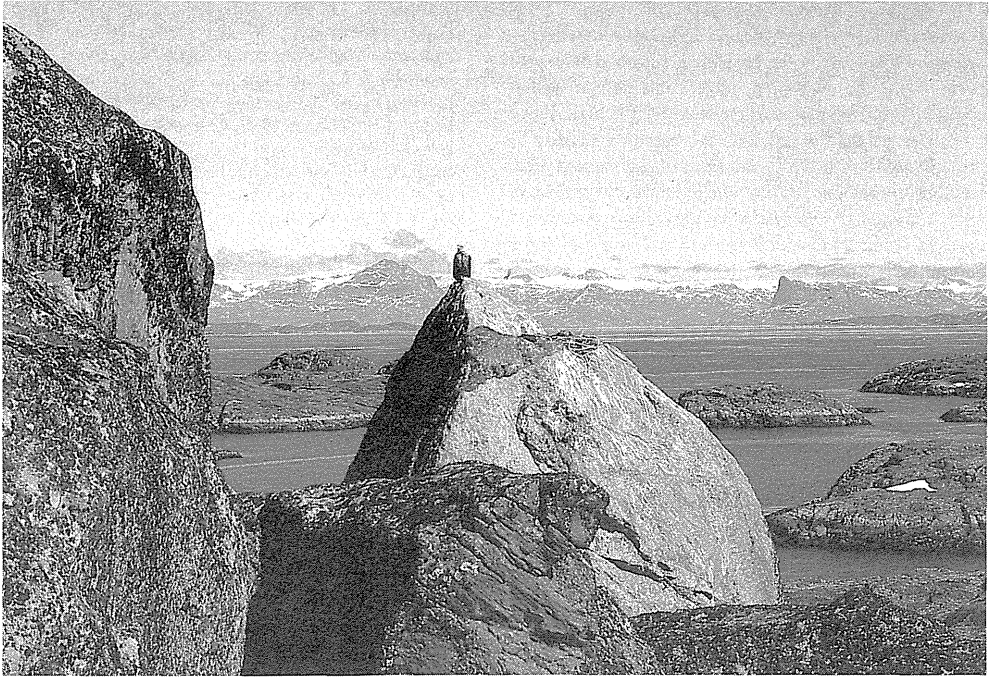
Sammenfattende kan det siges, at der næppe er sket større ændringer i Havørne-bestandens størrelse siden DOF-undersøgelserne i 1972-74. Men på landsbasis synes bestanden at være noget større end tidligere antaget. Forskellen skyldes primært den bedre dækning af udbredelsesområdet nu, kombineret med et for pessimistisk skøn vedrørende de områder, der ikke blev dækket i halvfjerdserne.

Fremtidig monitoring

Der mangler stadig data fra den del af udbredelsesområdet, der ligger nord for 66°30' N. Bestanden i dette vidtstrakte område formodes at være lille, så en undersøgelse vil, opgjort pr registreret ørnepar, være bekostelig. På den anden side har det før vist sig, at bestandsskøn for "ukendte" områder var alt for pessimistiske, fordi der forelå så få oplysninger om ynglende ørne. Altså netop det samme argument, der ligger bag vores beskedne skøn på 15 par for hele det nordlige område.

Der kunne som nævnt også være grund til en ny optælling i Godthåbsfjorden.

Bortset fra disse opgaver ville det nok være hensigtsmæssigt at koncentrere fremtidige undersøgelser til et eller nogle få udvalgte delområder til monitoring af bestanden fremover. Et mindre område kan dækkes grundigere, med gentagne besøg ved ørneterritorierne. Det vil dels give en sikrere registrering, dels muliggøre en udredning af de faktorer, der begrænser ungeproduktionen. Vi ved

Nogle af Havørnens ynglepladser har været kendt i umindelige tider. Denne rede nær Nuuk/Godthåb har været nævnt i ornitologisk litteratur gennem hele dette århundrede, og stedets navn – Nattoralittalik – viser, at man lokalt har kendt redepladsen i meget længere tid. Foto: FW.

i dag ikke, om en betydelig del af bestanden har regulære overspringsår, hvor parrene helt afstår fra yngleforberedelserne, eller om reglen snarere er, at æggene lægges, men rugningen hyppigt afbrydes. Uanset hvilket kan vi gætte på, at årsagen skal søges i vejræssige forhold. Overspringsår synes ikke almindeligt for Havørnen andre steder (ca 10% i Sverige iflg. Helander (1985)), men hvad der er normalt i artens boreale/tempererede hovedudbredelsesområde behøver ikke at gælde i det arktiske Grønland.

Havørneundersøgelserne er finansieret gennem bevillinger fra Ivittuut kommune, Grønlands Hjemmestyre, WWF Verdensnaturfonden, SAS/WWF Rovfuglefond, Statens Naturvidenskabelige Forskningsråd, Kommissionen for Videnskabelige Undersøgelser i Grønland og G. Bestle og Hustrus Mindelegat. Bidrag er desuden modtaget fra Det Kgl. Grønlandsfond, J. L. Fondet, Å. V. Jensen Charity Foundation samt Maniitsoq, Nuuk, Paamiut og Qaqortoq kommuner.

Forsvarskommandoen har bistået med transport mellem Danmark og Grønland. Grønlands Kommando (Grønnedal) v. kontreadmiral Vilhelm Grenzman og borgmester Henrik Skolemose (Ivittuut kommune) har

vist projektet stor velvilje og interesse, og ydet praktisk hjælp på mange måder. KNI/Grønlands Handel har hjulpet med fragt, både på mere normal vis og ved at transportere hele ekspeditionen gennem storisen.

Anden praktisk hjælp er ydet af Arne Kyed og Kaj Nielsen. Oplysninger er modtaget fra mange sider, hvor vi specielt vil nævne Birger Knudsen (Paamiut), Levi Petrussen (Kangaamiut) samt Knud Falk og Søren Møller. Deltagere i arbejdet gennem årene har været David Boertmann, Finn Birkholm Clausen, Allan G. Olsen, Elisabeth Petrussen Wille og mange flere.

Alle, nævnte og unævnte, takkes på det hjerteligste for deres indsats.

Summary

The White-tailed Eagle population in Greenland

The population of White-tailed Eagles *Haliaeetus albicilla* was surveyed during 1985-89. Most of the breeding range (Fig. 1), north to 66°30' N, was covered in some or all years; the remaining part north hereof is estimated to hold only about 15 pairs, based on scant information from various sources. Terminology, and criteria for considering territories to be occupied, largely follow Postupalsky (1974).

The results are summarized in Tabs 1-2, giving an estimated total of 161 pairs within the surveyed area.

This estimate is likely to be slightly conservative. Densities are based on length of outer coast (baseline) because, for most sub-areas, the baseline is assumed to be proportional to the area of suitable eagle-habitat within about 40 km from the outer coast where the majority of territories occur. So defined, the breeding density is roughly constant north to the limit of the studied area, contrary to previous studies which, on the basis of scant reports, assumed the eagle to be very thinly distributed north of Nuuk. This would seem to call in question the current belief, based on similar negative evidence, that few eagles nest north of the surveyed area; it may well be true, however, because a number of ornithologists have visited parts of this northern area in recent years but failed to find nesting eagles.

When comparing with the results from a survey in 1972-74 (Hansen 1979), eagle numbers seem to have increased (Tab. 2), but this is mainly or totally caused by the better coverage of the present survey. A comparison based only on those sites visited during both surveys instead indicates a decline (Tab. 3), but the validity of such a comparison may be questionable. Given some turnover in the population, some occupied territories will continually disappear and others emerge, and sites visited in 1972-74 were certainly biased in favour of those occupied at that time. Actually, eagle numbers seem to have changed only slightly between the surveys. An increase was to be expected, because human persecution of the eagles has gradually lessened in recent years, but any population growth will necessarily be slow in this species, and too little time may have elapsed to detect it.

Referencer

- Bennike, O. & J. Feilberg 1982: Havørn *Haliaeetus albicilla* ynglende ved Disko Bugt, Vestgrønland, 1981. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 76: 73.
- Christensen, J. 1979: Den grønlandske Havørns *Haliaeetus albicilla groenlandicus* Brehm ynglebiotop, re-deplacering og rede. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 73: 131-156.
- Folkestad, A. O. 1988: The Norwegian White-tailed Eagle population. Pp. 19-22 i: Conservation and management of the White-tailed Eagle *Haliaeetus albicilla* in the European Community. Proceedings from a meeting in the EC Working Group on the White-tailed Eagle, 1 September 1988, Copenhagen. – Ornis Consult, København.
- Hansen, K. 1979: Status over bestanden af Havørn *Haliaeetus albicilla groenlandicus* Brehm i Grønland i årene 1972-74. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 73: 107-130.
- Helander, B. 1983: Reproduction of the White-tailed Sea Eagle *Haliaeetus albicilla* (L.) in Sweden, in relation to food and residue levels of organochlorine and mercury compounds in the eggs. – Department of Zoology, Stockholm.
- Helander, B. 1985: Reproduction of the white-tailed sea eagle *Haliaeetus albicilla* in Sweden. – Holarct. Ecol. 8: 211-227.
- Müller, R. 1906: Vildtet og jagten i Sydgrønland. – Hagerup, København.
- Postupalsky, S. 1974: Raptor reproductive success: some problems with methods, criteria and terminology. – Raptor Research Report 2: 21-31.
- Salomonsen, F. 1950: Grønlands Fugle. The Birds of Greenland. – Munksgaard, København.
- Salomonsen, F. 1967: Fuglene på Grønland. – Rhodos, København.
- Salomonsen, F. 1979: Ornithological and ecological studies in S.W. Greenland (59°46'-62°27' N.Lat.). – Meddr Grønland 204 (6).
- Wille, F. & K. Kampp 1983: Food of the white-tailed eagle *Haliaeetus albicilla* in Greenland. – Holarct. Ecol. 6: 81-88.

Modtaget 13. februar 1990

Kaj Kampp
Zoologisk Museum
Universitetsparken 15
2100 København Ø

Frank Wille
Skælskørvej 62
4180 Sorø